

Projev prezidenta republiky Václava Havla na 2. summitu Rady Evropy

Štrasburk, 11. října 1997

Vážení prezidenti a předsedové vlád,
vážené vrcholné shromáždění Rady Evropy,

na sklonku tohoto nebývale dramatického století si připomeneme i 50. výročí vzniku Rady Evropy. Nemám v úmyslu bilancovat či hodnotit její činnost. Rád bych jen řekl, jak Česká republika dnes vnímá Radu Evropy a své místo a úkoly v ní. Po konci studené války prožívají mnohé mezinárodní organizace období velkých změn. Ty z nich, které svým posláním a strukturou lépe zapadaly do obrazu rozdělené Evropy a bipolárního světa, zastihly změny posledních let jakoby málo připravené dostát novým úkolům a výzvám.

Rada Evropy k nim určitě nepatří, i když se i ona musela zabývat otázkou své nové identity. Na počátku tohoto desetiletí bylo jasné, že zejména propracovaná kodifikace ochrany lidských práv v smluvním systému Rady Evropy může dobře posloužit jejich ochraně i v zákonodárství a každodenním životě staronových či nových demokracií střední a východní Evropy. Jistě bylo správné, že podmínky pro přijetí do Rady Evropy byly současně formulovány i jako úkol - úkol poměrně přesně zadaný a kontrolovatelný. Již samo úsilí kandidátských zemí o členství v Radě Evropy zpravidla vedlo ve vnitrostátní legislativě k četným zlepšením v oblasti lidských práv a demokracie v příslušných zemích. Rada Evropy byla od svého založení "strážkyní hodnot", na nichž je poválečná demokratická Evropa vybudována, a sama je pomáhala formulovat. Tvorbu, vnímání a ochranu těchto hodnot přitom pojímala jako interaktivní proces, jako jakési neustálé zvyšování doporučeného standardu, a to i v těch oblastech, které nestály vždy v popředí zájmu, jako jsou například práva národnostních menšin, ochrana životního prostředí nebo divácké násilí při sportovních událostech. Je třeba důsledně dbát o to, aby společně sdílené hodnoty a zásady členské státy důsledně uplatňovaly a aby je uplatňovaly i ty státy, které se o členství teprve ucházejí.

V průběhu své historie se Rada Evropy stala v oblasti lidských práv, ochrany a tvorby demokracie, právního státu, kultury a vzdělanosti neoddelitelnou součástí a motorem evropského integračního procesu. Ač její jednotlivé instituce nesouvisejí přímo s institucemi Evropské unie, hluboká souvislost mezi nimi je každému zřejmá. Nelze se tudíž divit, že státy střední a východní Evropy, které se vymanily z komunistické nadvlády, povětšinou spatřují v Radě Evropy důležitý krok na své cestě do ostatních evropských integračních struktur. Ani naše země mezi nimi není výjimkou. Více než sedm let budování demokracie a právního státu by bylo v mnohém složitější, kdyby zde nespolečupůsobil smluvní systém Rady Evropy či kdyby zde neexistoval - jako velmi užitečné zrcadlo - monitoring orgánů Rady Evropy a její snaha definovat konkrétní dílčí nedostatky. I když jsme někdy svědky odmítavé či podrážděné

reakce některých zemí na vyslovenou kritiku, v delším časovém horizontu se zpravidla vždy ukazuje jako užitečná a podnětná. Platí to samozřejmě i pro Českou republiku.

Vnímáme Radu Evropy v širším rámci evropských integračních procesů jako určitou hodnotovou kotvu, jedinečnou a nezastupitelnou a s těmito procesy úzce provázanou. Pomáhá nám kultivovat vědomí nejvlastnějšího smyslu společenských přeměn, k nimž u nás dochází. Bez tohoto hodnotového povědomí by i naše integrace do ekonomických a bezpečnostních institucí demokratické Evropy postrádala "evropského ducha" a stala by se záležitostí spíše technickou. Ani jeden ze základních dokumentů Rady Evropy ještě nebyl naplněn beze zbytku, stále a znovu se zlé přízraky minulosti převtělují do jakoby svěžejších a atraktivnějších podob. Stále však jde o totéž: intoleranci k druhým, xenofobii, rasovou nenávisť, absenci elementární lidské solidarity a povědomí o naší vzájemné lidské závislosti a vzájemnosti.

Jedním z hlavních témat tohoto setkání je problém sociální soudržnosti. Velmi vás proto všechny prosím: hledejme nejen její efektivní mechanismy, byť jsou sebedůležitější, hledejme též její inspirativní zdroje! Lidský rod vždy tmelila nějaká společně sdílená naděje, pohled kupředu a vzhůru. Nesmíme odevzdat budoucím generacím Evropu sobeckou, hluchou a slepou k potřebám druhých, Evropu s pevnostní mentalitou a zanedbanými sociálními problémy - Evropu nezadržitelně se řítící do propasti. Věřím, že v tradici Evropy a jejího myšlení a konání je dostatek obranných látek proti naplnění této chmurné vize. Pokusme se tedy dnes zúročit evropské dědictví i v tomto ohledu. Děkuji vám za pozornost.